

MEDYA-SİVİL TOPLUM VE DEMOKRASİ

Ece Zeren Aydınoglu*

Özet

Hegel ile birlikte Devlet kavramının sivil toplumdan ayrılması bireyin ve dolayısıyla toplumun devlete (iktidara) karşı önemini artırmıştır, çünkü sivil toplumun hakkı korumak konusundaki önemi büyüktür. Hak kavramının bilinmesi ve sivil toplumun oluşması içinse önemli etkenlerden biri medyadır. Ancak medyanın bu gün “hak haberciliğine”-“toplumun hakları” konusunda bilinçlendirilmesine sağladığı katkı oldukça sınırlı bir hal almıştır. Medya bireye haklarını bilmesi ve bireyin devlete hakları için baskı yapabilmesi için, toplumu etkileme gücünü de kullanarak ortam hazırlaması gerekirken, hak haberciliğini geri plana atmakta bir anlamda bireyin haklarını elinden almaktadır. Medya patronları ve popüler kültürünse bu konuda büyük etkisi bulunmaktadır. Bu iki önemli etken bireyin medya yoluyla bilgi sahibi olma hakkını popüler kültürün bilinçli ya da bilinçsizce yaptığı baskılarla geri plana atmıştır. Bu çalışmada içerik analizi yöntemiyle ve eleştirel bir dille hak haberciliğinin popüler medya düzenindeki yeri, medya içinde sivil toplum ve hak kavramının işlenişi incelenecektir. Örnek olarak bianet ve Hürriyet’in internet siteleri alınacaktır.

Anahtar sözcükler

Sivil toplum ve medya, hak haberciliği, Demokrasi ve medya, alternatif medya, anaakım

*Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü 4. Sınıf öğrencisi

GİRİŞ YERİNE; DEMOKRASİ

Demokrasi kelimesi “halk” anlamına gelen “demos” ve “iktidar” anlamına gelen “kritos” kelimelerinin birleşimidir¹. Bu kelime bize halkın iktidarını anlatmaktadır. Toplumun kendi kendini doğrudan yönetmesi günümüz sistemlerinde kısıtlı olması sebebiyle demokrasi kelimesi halkın tamamının yönetime doğrudan ve dolaylı katılması olarak açıklanabilmektedir. Bunun gerçekleşmesi de toplum içinde farklı düşünen bir kişinin bile söz hakkına sahip olması ve bunu hukuki bir şekilde yaşama geçirilmesi sayesinde olur. Demokratik rejimlerde iktidar denetlenebilmeli ve halka hesap verebilmelidir işte bu da hukuk kuralları sayesinde gerçekleşir. Toplumun birlikte yaşamasını kolaylaştıran ve sorunları en aza indirmeyi amaçlayan hukuk felsefesi de bu noktada demokrasiye destek vermektedir. Toplumun huzur içinde yaşamasını destekleyen bu iki kavram normlar sayesinde ayakta durmaktadır. Aydınlatma çağı ve eşdönemli yaşanan Rönesans-Reform hareketleri ve Burjuvazinin büyük katkılarıyla temelleri atılan Demokrasi bu gün bireysel ve toplumsal olarak işlemektedir. Bireysel katılım, yönetimin bireye kendini doğrudan ilgilendiren konularda yönetim sürecine katılma olanağı sunması durumunda gerçekleşmiş olacaktır. Toplumsal katılım ise, yönetimin genel çerçevesinde kamunun katılımının sağlanması anlamına gelmektedir.(Çolak, 2007: 47) Çeşitli şekillerde gerçekleşen toplumun yönetime katılma durumunun “sivil toplum ve medya” boyutları oldukça derindir.

Sivil toplum Demokrasinin temel değerlerinden biridir. Bu çalışmada sivil toplum ve demokrasi ilişkisi medya yoluyla değerlendirilecek, medyanın demokrasiye ve sivil topluma katkısı incelenecektir. Bu çalışma kendini hak habercisi olarak niteleyen alternatif medyanın bir üyesi “bianet” ve anaakım medyanın üyesi “hürriyet” özelinde bir değerlendirmeye de örneklendirilecektir.

SİVİL TOPLUM VE HAK KAVRAMI

Demokrasinin oluşumuna büyük katkı sağlayan sivil toplum L. Diamond’a göre; “gönüllü ve kendiliğinden olarak örgütlenmiş, kendi kendini sürdürebilen ve devletten özerk bir şekilde varolan, paylaşılan ortak değerlere sahip, hukuki bir düzen içinde işleyen örgütlü sosyal yaşam alanı olarak ele alınmaktadır.” (Yılmaz, 2001:325) Devletin, olası sınırlama ve baskılarına karşı koyabilecek, iktidarın baskılarına kalkan oluşturarak kendi isteklerine göre devleti şekillendirebilecek bir düşünce alanıdır. Devlet kavramı yüzyıllardır toplumun kendi alanlarını sınırlamaya yönelmiş çeşitli baskılar uygulamıştır. Aristo’dan bu yana sivil toplum

kavramı ise demokrasi açısından önemli fikirlere ve tartışmalara sebep olmuştur. Aristoteles sivil toplum kavramı için yasal olarak tanımlanmış bir kurallar sisteminde, hür ve eşit vatandaşların etik ve siyasal topluluğundan oluşan kamuya vurgu yapmıştır.(Bkz. Yılmaz, 2001) Toplumun hür ve eşit kurallar çerçevesinde yaşaması ve bir kaosa düşmemesi içinse Hegel sivil toplum ve devleti birbirinden ayırmıştır. Bu temeller üzerine çeşitli düşünürler kuramlar geliştirmiş, 1980’lerden sonra da sivil toplum tartışmaları hayli yükseliş göstermiştir. Devletin baskıları ve toplumun kendi alanlarını yaratma çabası demokrasinin işlemesi için önemli adımlardan biridir. Demokrasinin işleyebilmesi ve “kendi kendini yöneten bir toplumun” oluşması ya da en azından “yönetimde payı bulunması” için toplumun; kültürel ve siyasi anlamda düşünmesi, haklarını bilmesi ve devlete hakları ve hukuki bir düzenin oluşması için baskı yapması gerekmektedir. Hukuki bir düzenin oluşması, devletin keyfiliğinin ortadan kalkması ve dikta rejimlerine karşı konulması için oluşan bu düşünce alanı kendiliğinden doğmak durumundadır. Devletin “demokratikleşme çabaları” içinde kendi eliyle kurmaya çalıştığı sivil toplum ise, o devletin- iktidarın bir parçası olmaktan öteye gidememekte ve asıl amacının dışında bir kurum halini almaktadır. Toplum düzeninin hukuki bir şekilde işlemesi için toplumun haklarını bilmesi ve buna göre hareket etmesi, devlet tarafından sınırlanan haklarını geri alması da bu sayede gerçekleşebilir. Herhangi bir baskı- hak ihlali durumunda kendini gösteren sivil toplum, ekonomik siyasal ve kültürel anlamda devletin veya çeşitli şekillerde ortaya çıkmış olan belli çıkar gruplarının oluşmasını engelleyerek kendi haklarını koruma yetkisini üstlenmektedir.

Türkiye’de ise sivil toplumun kendini gösterme çabası 1990’larda hız kazanmıştır. Ancak yinede Batıda yerleşen sivil toplum kavramı Türkiye için çok da oturmuş sayılmamaktadır. Şerif Mardin’e göre Türk toplumunda devlet-toplum ilişkisi Demokratik ülkelerde olduğundan farklı gelişmiştir; “Her şeyden önce devlet seçkinleri, sivil toplumu hesaba katmayan ve büyük yığınların siyasal katılımına olumsuz yaklaşmıştır. İkinci olarak ekonomik alanda da arpalık mükafatları özerk ekonomik alanların oluşumunu önlemiş, hatta özel sektörde de başarı devletle iç içe olmaya bağlı olmuştur. Son olarak seçkinlerle halk kültürümüzün farklı olması da tepeden inme anlayışı pekiştirmiş ve sürdürülmesini kolaylaştırmıştır.”² Jakoben bir anlayışla toplumumuza yerleştirilen sivil toplumun aslını bulması için ise çeşitli uğraşlar gerekmektedir. Bunlardan biri de Antonio Gramsci’nin savunduğu Kitle İletişim Araçlarının sivil toplumun bir aracı olduğu düşüncesinden yola çıkılarak, oluşum- ya da topluma yerleşim sürecinde KİA’larının aktif olarak topluma haklarını bildirmesi gerekmekte ve hakları için baskı kurabilen, örgütlenebilen toplumun demokratik topluma doğru

ilerlemesinde çaba göstermeleri gerekmektedir. Çalışmanın devamında KİA'larının bu alandaki çabaları- yeterli ya da yetersiz olma durumları tartışılacaktır. Medyanın sahiplik yapısı ve popüler kültürün medyadaki yerleşmesini de içine alarak yapılmakta olan bu tartışma sonucunda demokratik ve hukuki toplumda hak haberciliğinin önemi ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır. Çalışmada eleştirel bir bakış açısı kullanılmaktadır.

SİVİL TOPLUMUN MEDYA ELİYLE DEMOKRASİYE KATKISI

Medyanın enformasyon akışını gerçekleştirirken topluma karşı takındığı söylem tarzı ve duruşu önemlidir. Çünkü bilindiği gibi Medya toplum üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Anlatım şekli ve yorumlama şekli bireyleri farkında olarak ya da olmadan içine alır ve konuyla ilgili etkinliklerini o denli artırır ya da azaltır. Medyanın bu etkinliğine verilebilecek en bilindik örnek Hitler'in rejimi sırasında radyonun etkin bir şekilde kullanılmış olması ve bunun doğurduğu sonuçlardır. Bu alanda yapılan iletişim çalışmaları toplumun belli konular için karar verme aşamasında medyadan ne kadar etkilendiğini göstermektedir. Bu ve benzer sebeplerle medyanın topluma karşı bir sorumluluğu bulunmaktadır. Bu sorumluluk hem demokratik toplum açısından önem taşımakta hem de medyanın enformasyon akışını doğru bir şekilde yansıtmaya açısından önem taşımaktadır. Medya sadece kaos oluşumunu etkilemek ya da bir söylemin parçası haline gelmek üzerine hareket ederse birçok toplumsal ve hukuki sorunun oluşmasına ortam hazırlamış olur.

Günümüz Türkiye'sinde medyaya bakacak olursak bu tip hukuki ve etik sorunlarının büyük oranda yer aldığını görmekteyiz. Daha önce de bahsettiğim gibi medyanın sahiplik yapısı ve popüler kültürün medyayı etkilemesi burada önemli bir paya sahiptir.

a) Medyanın sahiplik yapısı;

Altschull, medyanın kendisini mali açıdan destekleyenlerin ideolojisini yansıttığını belirterek 4 kaynak belirlemiştir: İlk olarak "resmi modelde" çoğu komünist ülkede olduğu gibi medya devlet tarafından denetlenir. İkincisi "ticari modelde" medya reklamcılarının ve onların medya sahibi müttefiklerinin ideolojisini yansıtır. Üç "çıkar grupları modelinde" medya içeriği siyasal partiler ya da dinsel gruplar gibi mali destek sağlayan grupların ideolojisini yansıtır. Dördüncü olarak da "gayri resmi modelde" içerik, kendi görüşlerini ilerletmek isteyen bireysel katılımcıların hedeflerini yansıtır. Bu mali destek biçimleri karmaşıklıkla ülkeden ülkeye değişebileceği gibi bir ülkede zaman içinde de değişiklikler gösterebilir."³ İşte

Türkiye’de Medyanın işleyişine baktığımızda anaakım diye adlandırdığımız, toplumun geneline hitap eden medya yapılanmalarının sadece medya özelinde değil diğer alanda da etkin olduklarını görmekteyiz. Yani medya sahipleri aynı zamanda başka iş alanlarında da etkin bir şekilde yer almaktadır. Şirketlerin büyüklüğü bu konuyla ilgili çok da önem arz etmemektedir. Dolayısıyla medya patronunun yaptığı iş ve çevreye göre medya şekillenmektedir ki medya kendi içinde bu duruma yumuşatılmış şekilde “medya kurumunun politikası” demektedir.

Popüler Kültür ve Medya

Kitle kültürü ve medya üzerine çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar medyanın yapısını ortaya koymuş ve sivrilmiş bazı sorunların giderilmesine ışık tutacak nitelikte çalışmalar olmuştur. Özellikle kitle kültürünün medya eliyle popüler kültüre dönüşümü ve bu sayede toplumda daha edilgin bireyler yaratılmaya çalışılması gibi. Yeni İletişim Teknolojileri sayesinde bireylerin bir anlamda daha etkin konuma gelme durumu başka bir alandır. Bu çalışmanın üzerinde durduğu alan; Popüler Kültürün medya sayesinde toplumlara enjekte edilmesi ve popüler kültürle bireylerin demokratik toplum- hak arayan toplum kavramlarından uzaklaştırılmasıdır. Bu alanda çalışmalar yapan Frankfurt okulu üyelerinden Adorno ve Horkheimer’a göre “Kültür endüstrileri, kapitalizm ile bütünleşmiştir. Eğlence ürünlerinin üretim dağıtım ve tüketim süreçlerini büyük şirketler kontrol ederler. Dolayısıyla bunların ürettiği ürünler de karı en çoklaştırmak için emtia formunda üretilir. Bu emtiaların amacı tüketiciyi özgürleştirmek ve eleştirel anlayışı geliştirmek değil, onları oyalamaktır. Sinema, radyo ve basın aydınlanma düşüncesini yaymak yerine egemen ideolojinin izleyicilere yansımaları sağlar.”(Yaylagül, 2010:101)Bu düşünce Medyanın olması gerekenden çok başka bir yerde olduğunu, enformasyon üretmekten çok tüketici arayışı içinde olduğunu göstermektedir. İçinde bulunduğu toplumun kültürünü yansıtmaması gereken medya, bir kültür erozyonuna uğramış toprak altına kayan ‘toplumun kendi kültürünün’ üzerine Popüler kültürü serpiştirmiştir. Bu dolayısıyla pasif kalan kitle kültürü tek tip bireylerin oluşumuna ve kendi kültürünü kaybeden bir edilgin tüketicinin oluşumuna yol açmaktadır. Bu edilgin tüketici içine çekildiği tüketim toplumu ve popüler alanlar sayesinde hukuksal kavramlardan uzak tutulmaktadır. Hakkını arayan bir toplum yerine yeni popüler zihniyetlerin oluşmasına olanak sağlayan bir sistem oluşmaktadır. Aynı zamanda toplum medya için bir tüketici konumunda olduğundan bu kültürü yeniden üreten medya eleştirel düşünmeyi engellemektedir. Eleştirel düşünmeye engel olan sadece dikta rejimleri ya da mitler değildir. Eğlence toplumu yaratarak insanların ideolojik ve

hukuksal alanlardan farkında olmadan çekilmesi sağlanmaktadır. Bu tanımlamalar Kültür Endüstrisi dediğimiz uluslararası sermayenin her şeyi tanımlama gücü ile birlikte toplumun tek tipleşmesini KİA'larının ticarileşmesini anlatmaktadır. Adorno bireyin yok edilişi üzerinde durur, Görüntünün dilinin tüketicilerin dili gibi gösterilmesine dikkat edilerek aslında TV'a hakim olanların dili olduğunu anlatır. Yani Medya bağlantısıyla hakim ideoloji boyun eğen bir toplumun oluşumuna zemin hazırlar⁴.

Medyanın yukarıda tartışılan 2 tavrı geride bırakıp hak haberciliği yapmaya kalktığı zaman ise sivil toplumun da güçlenmesine olanak sağlayacağı düşünülmektedir. Gazetelerin sür manşetlerinde "magazine" (gerçek anlamından uzaklaşmış olan) haberlerinin yer alması yerine hak haberlerinin-sivil toplum örgütlerinin yer almasıyla toplum örgütlü olmaya yönlendirilebilir. Türkiye'de 1980 darbesinden sonra örgüt üyesi olmak terörle bağdaştırılmıştır. Buna sebep; yapılan anayasa, dönem itibarıyla yaşanan idam ve hapisler ve hepimizin bildiği diğer kısıtlama ve baskılardır. Herhangi bir hak arama girişimi iktidar ya da haksızlık yapan kurumun tepkisine sebep olmuş, yaşanan baskılar toplumun örgütlenmekten kaçınmasına zemin hazırlamıştır. Topluma alttan alta oturtulan örgütlü olmanın yanlış bir şey olduğu düşüncesi darbe rejimi sonrasında da devam etmiştir. Demokrasinin yerleştirilmesi için devletin kendi eliyle oluşturmaya çalıştığı sivil toplum da demokraside etkin bir şekilde söz sahibi olamamıştır. Daha sonra "özellemelerle" medyanın da kamu yararı düşüncesinden gitgide uzaklaşması toplumun yönetimden ve hukuki oluşumdan elini çekmesine sebep olmuştur.

TOPLUMU BİLGİLENDİRME AMACINDAN UZAKLAŞAN MEDYA

Hukuki bir devlet düzeninde şekillendiği iddia edilen bir toplumda medya, enformasyonu sansasyonelleştirerek kendi eliyle hukuk kurallarını delmekte, kişilik haklarına bile duyarsız bir tutum göstermektedir. Buna verilebilecek örnekler; Habertürk gazetesinde bıçakla öldürülen bir kadının fotoğrafının sür manşet verilmesi ve yüzünün-yaralarının net bir şekilde gösterilmiş olmasıdır. Konu hakkında çok boyutlu tartışmalar ve savunmalar yapılmış olduğu için burada değineceğim nokta yalnızca kadının kişilik haklarının, kadının ailesinin haklarının ne kadar acımasızca delindiği konusudur. Ya da ülkemiz için elim bir olay; Gazeteci Hrant Dink'in öldürülmesi olayında, ertesi gün haberlerde zanlının (an itibarıyla suçlu) fotoğrafları adı ve soyadı açıkça belirtilmiş, birçok anaakım gazete ve kanallarda fotoğrafları kullanılmıştır. Her ne olursa olsun cinayeti yapan kişi 17 yaşında bir çocuktuk ve o da kişilik haklarına sahip bir insandı, medyanın bu tip hak

ihlallerine girmesi popüler kültürün sayesinde yani haberin sansasyonelleşmesi dolayısıyla gerçekleşmektedir.

Bianet; (21-01-2007, spot)

“Dink Cinayeti Zanlısı Trabzon’da Bir Çocuk”

Dink cinayetinin zanlısı 17 yaşındaki Trabzon’da yaşayan O.S., gece Samsundan Trabzon’a dönerken yakalandı; diğer şüphelilerle birlikte İstanbul’a getirildi. Vali Güler silahın ve güvenlik kameralarındaki berenin O.S.’nin yanında olduğunu söyledi.

Hürriyet; (21-01-2007,spot)

“Katil zanlısı yakalandı”

Hrant Dink’in katil zanlısı Ogün Samast Samsun’da yakalandı. Başbakan Erdoğan Ogün Samast’ın yakalandığını resmi olarak açıkladı.

Bir cinayet haberinin bile kullanılan dil ve haberin oluşumu sırasında ne kadar önemli değişimlere uğrayabildiği ve sansasyonel boyutlara ulaştırılabildiği ortadadır. Bu örneklerle anlatmaya çalışılan, olguların doğruluğu ya da yanlışlığı değil, medyanın vermiş olduğu tepkilerdir. Gazetecilik, taraf tutmanın ya da çok okunmanın yanı sıra gerçeği doğru bir şekilde yansıtmayı savunmalıdır. Haber ve yorum ayrımı yapılmalı ve bu tip hukuki normlar göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu durum; medyanın hak ihlali gösterceği ve toplumun kendi hakkını aramasına katkıda bulunacağı yerde kendi eliyle hak ihlali yaptığının göstergesi ve hakları ihlal edilen insanların kendine yer arayacağı bir kanal olmak yerine sansasyonel dil ve yer vermediği hak haberleri dolayısıyla toplumun bu konuda pasifleştirilmesini sağlayan bir kanal halini almaktadır. Yani haberlerde asıl destekleyici unsurlar yerine ilgi çekici bir hal yaratma amacıyla vurgulanması gereken noktalar asıl konudan çok uzaklaşmakta ve hak ihlalleri yaşanmaktadır. Medya sansasyonel haber yapma işini bir yana bırakarak hak ihlallerine karşı duyarlı olduğu zaman demokrasiye katılımın bir parçası halini almış olacaktır.

Haberlerde yaşanan ihlaller çok boyutludur ancak toplumun yanıltılmasına ortam yaratacak en önemli ihlaller söylem dolayısıyla gerçekleşmektedir. Tabiki sivil toplum kuruluşlarının medyada yer bulması ve buluş şekli dahilinde. Örneğin; Medyada “eylem yaptılar” cümlecisi olumsuz etki yaratma amaçlı kullanılmaktadır. Daha önce de belirttiğim gibi 1980 darbesi sonrasında eylem yapmak oldukça korkutucu bir cümlecikti. Bu gün ise hala Sivil toplum kuruluşları (STK) medyada bu cümlecikle oldukça kısıtlı bir şekilde yer bulmaktadırlar.

Toplulun STK'lerden daha da uzaklaşmasını sağlayan "izinsiz gösteri" cümlecığı ise; izinsiz gösteri yapan bir nevi terörist olarak gösterilmeye çalışılan bir grubu anlatmaktadır. Medyada bu şekilde lanse edilen bir topluluğun derdini anlatabilmesi oldukça zorlaşmaktadır.

Anayasanın 26. Maddesinde *"Herkes düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim ve ya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir."*

Bu sebeple "izinsiz gösteri" diye bir şey yoktur. Medyanın bu söylemi kullanması gösteri yapan grubun haklarını ihlal ettiğinin açık göstergesidir. Toplum gözünde grubun amacının gösterilmesi yerine değerin düşürülmesine zemin hazırlanmaktadır. Yine bu maddenin devamında bu hakka ancak şu şekilde sınırlama getirilmiştir.

"Bu hürriyetin kullanılması, milli güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği Cumhuriyet'in temel nitelikleri ve Devletin ülke ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir."

Bu durumda gerçekleşen gösteriler zaten devletin kolluk kuvvetleri tarafından engellenmektedir ve haberlere bu şekilde yansımaktadır. Madde;

"Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler, bunların yayımını engellemek kaydıyla düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlanması sayılmaz." *"Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir"* (TC Anayasası, 2010;26) paragrafıyla son bulmaktadır.

Bu maddede görüldüğü üzere medyanın "izinsiz gösteri" diye oluşturduğu söylem haberin boyutlarına farklılık katmaktadır. O gösteri izinsiz değil ancak habersiz yapılmış olabilmektedir. Bu iki sözcüğün anlattıkları arasında büyük fark vardır. Toplulun Demokrasiye bireysel ya da toplu bir şekilde katılma isteğı bu ve benzeri maddelerin bilinmesi ve medyanın bu tip yanlışlardan uzak durması

sayesinde gerçekleşebilir. Türkiye’de bir sivil toplum kuruluşuna üye olmak 1990’lardan bu yana alışılmış olsa da STK’ların ve üyelerinin azlığı, medyada STK’ların yer bulma sorunu hak arama ve demokrasiye giden süreçte toplumun tökezlemesine sebep olmaktadır.

Yine Anayasanın 3. Bölümünde sendika kurma hakkı başlığı altında 51. Madde;

“Çalışanlar ve işverenler üyelerinin çalışma ilişkilerinde ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme haklarına sahiptir. Hiç kimse bir sendikaya üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz.”

Bu hakkın sınırlanması durumu yine maddenin devamında

“Sendika kurma hakkı ancak milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi genel sağlık ve genel ahlak ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir” (TC Anayasası, 2010;52) şeklinde belirtilmiştir.

Yani toplumsal huzurun yükselmesi ve çeşitli şekilde gerçekleşen haksızlıkları toplumun kendi eliyle engellemesi için, Anayasa da destek veriyor olmasına karşın medyanın STK’lar konusunda hassasiyeti tartışılır durumdadır. TC Anayasasına destek olarak Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi(Madde:11-12) ve BM İnsan Hakları Savunucularının Korunması Bildirgesi’ni de gösterebiliriz. (Madde:12)⁵

Amerikan Bilgi Kaynağı Merkezi’nin (AIRC) düzenlediği, Sivil Toplum Örgütleri ve Medya konulu seminerde⁶; STK’ların medya içinde sansürsüz, yalansız ve topluma yararlı bir şekilde yer alması gerektiği, STK’lar ve medyanın barış içinde olması gerektiği üzerinde durulmuştur.

Medyanın hak ihlallerini duyurması, toplumsal sorumluluk- bireysel sorumluluk bilincini yükseltmesi ve Demokrasinin tam anlamıyla oturmasını sağlamak için yapması gereken STK’larla işbirliği kurmaktır. Çünkü Demokratik bir Hukuk devletinde STK olgusu çok önemlidir ve medya kuruluşlarını da yakından ilgilendirir.

Bağımsız Medya Merkezi (BMM) projesi kapsamında verilen ‘Sivil Toplum Örgütleri Ve Medya İlişkisi’ konulu konferans ve çalıştay raporuna göre⁷;

- Medya, sürmekte olan bir hak ihlalinı duyurarak acil önlem alınmasını sağlayabilir.
- Medya, geçmişte yapılan hak ihlallerini kamuoyunun gündemine yeniden taşıyarak sorumlulardan hesap sorulmasını isteyebilir.
- Medya, insan hakları alanında toplumsal duyarlılığın yükseltilmesine, insan haklarının herkesçe sahip çıkılır ve savunulur kılınmasına katkıda bulunabilir.
- İnsan hakları ile ilgili önemli tartışmalara, bilgi sağlayarak, görüş aktararak katkıda bulunabilir.
- Hükümetlerin insan hakları ile ilgili politikalarının oluşumunu etkileyebilir.

Hukuki bir demokratikleşme sürecinin parçası halini almaktansa hakim ideolojinin dili olmak medyanın kendi seçimidir. Popüler kültürün oluşumu da “halk bunu istiyor” söylemiyle gerçekleşmektedir. Buna örnek ise haziran ayı içerisinde anaakım bir gazete olan Hürriyet’in internet sitesiyle alternatif medya üyesi bianet’in internet sitesinde bu dönemde toplum için önem arz etmiş olan 3 konunun ve bunları destekleyen STK haberlerinin ne kadar yer aldığı araştırması olacaktır.

Konular; STK’ların eylemlerinin yoğun olduğu; Tutuklu gazeteciler, Tutuklu öğrenciler ve İşçi haberleridir. Bu üç konuyu seçmemin sebebi o dönemde medyaya karşı iktidar baskısı uygulanmış olması aynı zamanda bu üç konuda STK’ların çabalarıdır.

**Bianet’ de Tutuklu öğrencilerin ve gazetecilerin davaları hakkında yapılan haberlerde; Hedef gösterilmeyen bir başlık ve dil kullanılmıştır. Süregelen davaların giriş bölümünde daha önceki davalar ve dava tarihlerine yer verilmiş, davanın hangi STK’ya mensup kişilere açıldığı, kaç kişinin neden yargılandığı, davanın hangi mahkemede görüldüğü bilgileri verilmiştir. Dava için açıklama yapan bir STK varsa Basın açıklamasını yapan kişi veya kişilerin isimlerini vererek açıklamaya yer verilmiştir. Son olarak dava sonucunda hüküm giyen ya da tahliye olan öğrenciler ya da gazeteciler isim isim haber içinde yer almıştır. Dava takibi bu üç konu için de yapılmıştır. Tutuklu gazeteciler için düzenlenen tanıklık günleri ilk günden son güne kadar takip edilmiş, basın açıklamaları dava süreci ve tutuklu gazetecilere tanıklık eden kişilerin ve STK’ların açıklamaları isimleriyle haberlerde belirtilmiştir*

**Bianet’de İşçi eylemleri haberleri verilirken; Eylemin kim tarafından ve neden gerçekleştirildiği anlatılmış basın açıklamasına yer verilmiştir. Haksız yere işten çıkarılma gibi haberlerde (THY’nin grev yapan elemanlarını işten çıkardığı*

haberler) kaç kişinin mağdur olduğu net bir sayı ile belirtilmiştir. İşçilere destek vermek isteyen insanlar için bir telefon numarasına ya da internet sitesine yer verilmiştir. İşçileri eylem yapmaya sevk eden süreç haberin sonunda ayrıntılarıyla hatırlatılmıştır

* İşçilerin iş bırakma eylemine gittiği ya da grev yaptığı haberlerde durum takibi yapılmış, her gün eylemcilerin basın açıklamalarına ve durumun gidişatına yer verilmiştir. Ay içinde işçi ölümlerine dair bir rapor yer almış ayrıntılarıyla kaç işçinin ne sebeple nerede öldüğü belirtilmiştir. Bir sendika bunun için eylem yaptıysa basın açıklamasına ve eylemin haberine yer verilmiştir. İleriki tarihlerde yapılacak olan mitinglerin tarihleri nerede ne zaman ve neden yapılacak oldukları, hak arayan kesimle ilgili bilgiler verilmiştir. STK haberlerinde yapılan eylemlere destek veren sanatçılar- milletvekilleri ve partilere de yer verilmiştir. Tutuklu gazeteci, öğrenci ve işçi haberlerinde TCK'nın hangi maddesi gereği yargılanılıyor ya da ceza veriliyorsa maddeler anlatılmıştır.

*Bianet'te Haziran ayı içinde bu üç konuyla ilgili toplam 83 habere yer verilmiştir. Bunların 33 tanesi Tutuklu gazeteci haberi, 31 tanesi işçi haberi, 19 tanesi de öğrenci haberidir. Yine bu konulara ilişkin haberlerin içinde 65 ayrı STK'dan bahsedilmiştir.

***Hürriyet**'te tutuklu gazeteciler konusu KCK operasyonu kapsamında haber yapılmıştır. Bir haberde Fenerbahçe taraftarlarıyla Çağlayan Adliyesi önünde bir grup KCK'lı'nın arasında arbeye çıktığı anlatılmıştır. Haberde; Farklı bir dava için Çağlayan adliyesinin önünde bulunan bir grup KCK'lı ile şike davası için bulunan Fenerbahçeliler arasında arbeye çıktı" ifadesine yer verilmiştir. ("Çağlayan'da ortalık karıştı,"2012) İkinci haber ise Müyesser Yıldız Uğur'un tahliye edilmesini anlatmaktadır. Haberde Nedim Şener, Ahmet Şık ve Soner Yalçın'ın da tahliye taleplerinin kabul edilmediği bilgisine yer verilmiştir. Davanın geçmişi ve gidişatına dair net bilgiler yer almamıştır. ("Oda Tv Davasında flaş gelişme, 2012) İşçi haberlerinin 13 tanesi THY işçileri ile ilgilidir. Kullanılan dil magazin bir dildir. Ağlayan bir THY işçisinin (hostes) fotoğrafı neredeyse tüm haberlerde kullanılmıştır. THY işçilerinin haberlerinin geneli uzundur. THY işçilerinin eylemlerine nedenleriyle yer verilmiş ve eylem takibi yapılmıştır. Örgütlü öğrenci haberine hiç yer verilmemiştir.

*Öğrencilerle ilgili SES öğrenci kolu ve TTB'nin öğrenci kolu olarak 2 STK'ya yer verilmiştir. Öğrenci haberlerinden birinde Aydın Doğan Vakfı'nın (ADV) başarılı lise öğrencilerine başarı ödülleri verdiği haberidir. Haberin içeriğinde vakfın eğitim alanında yaptıkları anlatılmakta ve 12 başarılı lise öğrencisine ödül verdiği aktarılmaktadır. (Başarılı kız öğrenciler ödüllendirildi,"2012) Bir öğrenci haberinde de öğrencilere bütünleme hakkı verileceği konusu anlatılmıştır. Yök Başkanı

Gökhan Çetinsaya'nın sözlerine yer verilmiş ve durumun içeriğinden bahsedilmiştir. ("Bütünleme hakkı olumlu karşılandı,"2012) STK yer almamıştır. Bir diğer öğrenci haberi KCK ile bağlantılı bir şekilde yapılmıştır. Başlık "KCK'da sağlıkçı dalgası 90 gözaltı" şeklindedir. Sitede bu başlık tıklandığında haberin başlığı "Tıp öğrencilerine KCK operasyonu;90 gözaltı" şeklini almaktadır, açıklamada süreç ve olay net değildir. Gözaltına alınanların alınma nedenleri ve durumları yer almamaktadır.

*. Hürriyet gazetesi internet sitesinde, Haziran ayı içinde 2 tane tutuklu gazeteci (adı, bağlı olduğu STK, neden tutuklandığı ne zaman tutuklandığına dair hiçbir bilgi olmayan) haberine yer verilmiştir. Oda tv haberinde sadece Nedim Şener'in ve Müyesser Yıldız Uğur'un sözlerine yer verilmiştir. Tutuklu öğrenci haberi 1 tane, öğrenci haberi ise 6 tanedir. İşçi haberi ise, 13'ü THY işçilerinin haberi olmak üzere 16 işçi haberi bulunmaktadır. Tutuklu gazeteci, öğrenci ve işçi haberleri toplamda 24 tanedir. Toplamda 5 STK adı geçmiştir.

Burada görüldüğü gibi alternatif medyanın STK'lara gösterdiği duyarlılık oldukça yüksektir ancak anaakım medya sivil topluma bu kadar duyarlı değildir. Daha önce verdiğim örnekte görüldüğü üzere alternatif medya kişilik ve özlük hakları konusunda daha duyarlı bir tavır sergilemektedir.

SONUÇ YERİNE; MEDYANIN DEMOKRATİK VE HUKUKİ TOPLUM DÜZENİNE GİDEN YOLDA ETKİNLİĞİ

Demokratik toplum düzeni yıllardır varlığı için çaba sarf edilen, belli dönemlerde büyük başkaldırılara sebep olmuş bir düzendir. Toplamların kendi çabalarıyla gerçekleştirebilecek olan bu yaşam, daha özgür, daha az hak ihlalinin yaşandığı hukuki normlar çerçevesinde uygulanmaya çabalanmalıdır. Demokrasi denen kavram birilerinin getirip götürmesiyle ya da iktidarın kendi eliyle oluşturmaya çalışmasıyla topluma yerleşmemektedir. Ancak toplumun kendi eliyle ve gönüllü olarak zihinsel bir dönüşüm yaşaması sayesinde gerçekleştirebilmektedir. Bu zihinsel dönüşüm en büyük katkılardan biri de toplumun, haklarını arama çabasına girmesi ve örgütlenmesiyle gerçekleştirebilmektedir. Toplum gönüllü olarak hak arama çabasına girdiği ve haklarının nasıl şekilleneceği konusunda karar aşamasına katkıda bulunduğu zaman hukuki ve demokratik düzene birkaç adım daha yaklaşmış olmaktadır. Bu durumun gerçekleşmesi de dünyada büyük bir etkinliğe sahip olan medyanın, sivil topluma bu konuda yardımcı olması sayesinde gerçekleşebilir. STK'lar medya ile beraber hareket ettikleri zaman toplumda etkinlikleri daha büyük olmaktadır. Ancak, Anaakım olarak adlandırılan ve toplumun geneline hitap ettiği düşünülen medyanın sivil topluma karşı duyarsız kaldığı yukarıda verilen örneklerde belirtilmiştir. Anaakımda STK'ların etkinliklerini yoğun gösterdiği konuların

genelinde duyarsız bir tavır sergilenmiştir. Buna sebep ise yine yukarıda tartışılan, medyanın sahiplik yapısı ve popüler kültürün etkisinde kalarak sivil topluma vermesi gereken önemden uzaklaşmasıdır. Hukuk kuralları çerçevesinde Demokratik bir yönetimle sürdürülen bir devletin-toplumun medyayı bu denli haklardan uzak kullanması, kişilik ve özlük haklarının da düşünülmeden delinebileceğini ortaya çıkarmaktadır. Bu sebeple bireylerin hak arayışı ve hakları konusunda bilgi sahibi olma istekleri geri planda bırakılmakta, medya toplumun bilinçlenmesini geri plana atmaktadır.

Örneklerde görüldüğü gibi Anaakımı temsilen Hürriyet’de alternatif medyayı temsil eden bianet’den daha az haber yer almakta ve bazı örgütlü hareketlerden hiç bahsedilmemektedir. Çok az STK ismi bulunmakta ve haziran ayı içinde sadece 1 STK’nın basın açıklamasına yer verilmektedir. Hürriyet’te tutuklu gazeteciler, tutuklu öğrenciler ve işçi haberleri konularında toplamda sadece 24 haber bulunmaktadır. Bu haberler içinden sadece bir tanesinde dava takibi yapılmaktadır. Dava takibi yapılan THY haberleri bu üç konuyla ilgili toplamda yapılmış olan 24 haberin 13’üdür. Aynı zamanda haberlerde çok az STK ismi kullanılmış bazı haberlerde konu STK’larla ilgili olduğu halde isime yer verilmemiştir. Yani Hürriyet hak arayışlarını bildirmek yerine onlara değinmemeyi tercih etmektedir.

Anaakımda medya, popüler kültür dolayısıyla yer verdiği haberleri magazinел bir hale getirmekte ya da medya patronları sayesinde belli konulara, belli haberlere yer vermek durumunda bırakılmaktadır. Bu duruma bir ek de medyanın içinde bulunduğu tiraj kaygısıdır. Çok satmak için yapılan çalışmalar popüler kültür ve sansasyonelliği doğuran etkenlerden biri olmaktadır. Alternatif medya ise sivil toplum ve bireysel haklar konusunda daha etken davranmaktadır. Aynı zamanda kendini hak habercisi olarak niteleyen medya burada önemli paya sahiptir. Ancak anaakım medya, aynışma çabasında olduğu için farklı bir medya düzenine sıcak bakmamaktadır. Bu aynışma çabası aslında topluma ulaşma çabasıdır, yani popüler kültürü yaratarak “halk bunu istiyor” sloganıyla(!) yola çıkılmakta ve etkin bireyin oluşumuna katkıda bulunmaktansa bireyleri kendi ürettiği düzene göre şekillendirme çabasına bürünmekte, kendi eliyle şekillendirdiği topluma kendini yeniden ve yeniden pazarlamaktadır. Bir anlamda anaakımın farklılık yaratmayı risk olarak gördüğü söylenebilir. Medyanın amacı; haksızlığı bildirmek, toplumun haber alma özgürlüğünü sağlamaksa hak arayışı içinde olan STK’ları da görmezden gelmemelidir. Medya toplumlar üzerinde çok büyük bir etkiye sahiptir, bu etki doğru yönlendirildiği halde gerçek amacına ulaşabilir. Gerçek amaç ise “halk bunu istiyor” söyleminin çok dışında olmak durumundadır. Medya örgütlü toplum, hak arayan birey ve sorunların en az yaşandığı bir toplum için el uzatabilir.

KAYNAKÇA;

1. Bayhan, V: Demokrasi ve Sivil Toplum Örgütlerinin Engelleri: Patronaj ve Nepotizm. C. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi Mayıs 2002 Cilt: 26. No: 1. (1-13).
2. Ş. Mardin. Osmanlı'dan Türkiye'ye İnsan ve Toplum, Türkiye'de Toplumsal Değişim. (104). İstanbul: Yenyüzyıl.'dan aktaran: Aytekin Yılmaz. (2001). Çağdaş Siyasal Akımlar(Modern Demokraside Yeni Arayışlar). Ankara: Vadi Yayınları.
3. Alschull. J. (1984). Agents of Pover: Newyork:Longman.'dan aktaran: Pamele Shoemaker ve Stephen D. Reese: İdeoloji'nin Medya İçeriği Üzerindeki Etkisi. (1991). Mediating the Message: Theories of Influences on Mass Media Content. Newyork: Longman. 183-207. Derleyen: Süleyman İrvan. (2002). Medya, Kültür, Siyaset. (142). Ankara: Alp Yayınevi.
4. Yaylagül, L. (2010). Kitle İletişim Kuramları (Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar).(99-102). Ankara: Dipnot Yayınları.
5. Bkz. Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi, BM İnsan Hakları Savunucularının Korunması Bildirgesi.
http://www.ihd.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=900:avrupa-birligi-temel-haklar-bildirgesi&catid=37:san-haklarylgeleri&Itemid=96
6. Amerikan Bilgi Kaynağı Merkezi. (ARIC). (2011). Sivil Toplum Örgütleri ve Medya konulu Seminer Raporu.
7. Bağımsız Medya Merkezi. (BMM). (2011). Sivil Toplum Örgütleri ve Medya ilişkisi. Konulu konferans ve Çalıştay Raporu.

Alankuş, S. Derleme. (2005). Süleyman İrvan, Ragıp Duran, Fikret İlkiz. Medya, Etik ve Hukuk.

Alankuş, S. Derleme. (2007). İnsan Hakları Haberciliği. İçinden: Tolga Korkut, Hak Haberciliği Ne işe yarar?(135-143). IPS İletişim Vakfı.

N, Chomsky. (1989). Medya Gerçeği. Çev:A. Abdullah Yılmaz- Osman Akınhay. İstanbul: Everest Yayınları.

Çolak, N. (2007). Kitle İletişim Hukuku. Ankara: Seçkin yayıncılık.

İrvan, S. (2002). Medya Kültür Siyaset. Derleme: Ankara: Alp Yayınevi.

Karakaş. J. (2011). Hegel'in Hukuk Felsefesinin Temelleri ve Temeli Olduğu Hukuk Felsefesi. E-Akademi Dergisi. Sayı:18.

Küçük, M. (...) Medya İktidar İdeoloji. Derleme

Milliyetler Birliği Dergisi.Cilt 21. Sayı:201, 37-45. İçinden:Özüerman, T. Türkiye için Açılımlar.

Mardin, Ş. (1990). Türkiye’de Toplum ve Siyaset. Derleyen: M. Türköne- T. Önder. İstanbul: İletişim Yayınları.

Özbudun. E. (2003). Çağdaş Türk Politikası Demokratik Pekişmenin Özündeki Engeller. İçinden: Devlet Sivil Toplum ve Demokrasinin Pekişmesine Yeni Tehditler. İstanbul: Doğan Kitap.

Sarıbay, A. Y. (1994). Postmodernite, Sivil Toplum ve İslam. İstanbul: İletişim Yayınları.

Yaylagöl, L. (2010). Kitle İletişim Kuramları (Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar). Ankara: Dipnot Yayınları.

Yılmaz, A. (2001). Çağdaş Siyasal Akımlar (Modern Demokraside Yeni Anayasalar). İçinden: Sivil Toplum ve Demokrasi. Ankara: Vadi Yayınları.